

ЗАХОДИ ПЕРЕКОНАННЯ І ПРИМУСУ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ**MEASURES OF PERSUASION AND COERCION IN THE FIELD OF CORRUPTION PREVENTION IN UKRAINE****Ковальчук М.О., к.ю.н.,
старший науковий співробітник***Науково-дослідний інститут морського і космічного права*

Стаття присвячена заходам переконання і примусу у сфері запобігання корупції в Україні. Встановлено, що заходи у галузі запобігання корупції можна розділити на два типи: заходи примусу; заходи переконання. Визначено, що заходи переконання та примусу не мають відокремлюватися один від одного, що пов'язано головним чином із тим, що такі заходи гармонійно взаємопов'язані, а пропорція та пріоритет між ними залежить від конкретного суспільства, його правової культури та рівня демократичних процесів. Обґрунтовано, що превентивний ефект примусових заходів досягається за допомогою відповідних обмежень, зобов'язань і заборон, передбачених Законом та іншими законодавчими актами, спрямованими на запобігання корупції. Більшість із цих превентивних заходів є примусовими. Визначено, що захід примусу завжди полягає у використанні від імені держави методів впливу на совість та волю з метою запобігання та припинення правопорушень. Визначено, що найпоширеніший варіант державного примусу – адміністративний. Встановлено, що переконання є одним із основних засобів попередження корупційних правопорушень. Захід переконання у сфері запобігання корупції означає моральний, психологічний, матеріальний вплив суб'єкта адміністративної діяльності на об'єкт, його волю, поведінку, що породжує, зміцнює та розвиває свідомість, відповідно до мети та завдань діяльності, сприяє свідомому дотриманню вимоги законодавства. Визначено, що заходи адміністративного переконання у сфері запобігання корупції – це система правових, організаційно-правових та організаційних способів як індивідуального, так і масового характеру, що здійснюються загальними і спеціальними суб'єктами публічної адміністрації, що виявляється у впровадженні попереджувальних освітніх та пояснювальних прийомів впливу на свідомість і поведінку суб'єктів корупційних діянь та деяких інших осіб, спрямованих на недопущення корупційних діянь. Адміністративний примус у сфері запобігання корупції – це вид державного примусу, що здійснюється у формі видання індивідуальних актів виключно компетентними суб'єктами владних повноважень, застосовуються до суб'єктів корупційних діянь із метою запобігання, припинення корупційних злочинів та притягнення винних фізичних осіб до адміністративної відповідальності й накладення адміністративних санкцій на юридичних осіб.

Ключові слова: адміністративний, запобігання корупції, захід, метод, переконання, примус, попередження, спосіб.

The article is devoted to measures of persuasion and coercion in the field of corruption prevention in Ukraine. It has been established that measures in the field of corruption prevention can be divided into two types: coercive measures; measures of persuasion. It was determined that measures of persuasion and coercion should not be separated from each other, which is mainly due to the fact that such measures are harmoniously interconnected, and the proportion and priority between them depends on a specific society, its legal culture and the level of democratic processes. It is substantiated that the preventive effect of coercive measures is achieved with the help of appropriate restrictions, obligations and prohibitions provided by the Law and other legislative acts aimed at preventing corruption. Most of these preventive measures are mandatory. It was determined that the coercive measure always consists in the use on behalf of the state of methods of influencing the conscience and will in order to prevent and stop crimes. The most common variant of state coercion is administrative. It has been established that conviction is one of the main means of preventing corruption offences. The measure of persuasion in the field of corruption prevention means the moral, psychological, and material influence of the subject of administrative activity on the object, his will, behavior, which generates, strengthens and develops consciousness, in accordance with the purpose and tasks of the activity, contributes to conscious compliance with the requirements of the legislation. It was determined that measures of administrative persuasion in the field of corruption prevention are a system of legal, organizational-legal and organizational methods of both individual and mass nature, carried out by general and special subjects of public administration, which is manifested in the implementation of warning, educational and explanatory methods of influence on the consciousness and behavior of subjects of corrupt acts and some other persons aimed at preventing corrupt acts. Administrative coercion in the field of corruption prevention is a type of state coercion, which is carried out in the form of issuing individual acts exclusively by competent subjects of power, applied to the subjects of corrupt acts with the aim of preventing and stopping corruption crimes and bringing guilty natural persons to administrative responsibility and imposition of administrative sanctions on legal entities.

Key words: administrative, prevention of corruption, measure, method, persuasion, coercion, warning, method.

Вступ. Сьогодні корупція в нашій країні стала однією із головних загроз національній безпеці. Це значною мірою визначає неефективність усієї системи державної влади та місцевого самоврядування. Вона – одна з ключових причин зупинки реформ в Україні, одне з явищ, що породжує кризу в різних сферах соціального розвитку в нашій країні. Передусім це стосується політики, економіки, державного управління, а також є однією з визначальних передумов існування організованої злочинності.

Враховуючи умови постійної соціально-економічної реформи, прагнення України вступити до Європейського Союзу, пріоритетними напрямками антикорупційної політики слід визначити виявлення та усунення умов, що сприяють корупції, а також запобігання спробам їх створення. Вирішення цієї проблеми вимагає всебічного наукового вивчення не тільки правових засобів запобігання корупції, відповідальності за вчинені корупційні діяння, а й з'ясування соціальних передумов їх учинення, пошуку нових методів боротьби з цим негативним явищем, заходів із підвищення рівня антикорупційної організації [1, с. 120].

Тобто, важливе значення у сфері запобігання корупції і його ефективність залежить від заходів які для цього використовуються. Це стосується в першу чергу використання двох універсальних методів переконання та примусу, правильне використання яких надає можливість досягти основного завдання – запобігти такому негативному явищу як корупція.

Стан опрацювання проблеми. Інститут заходів переконання та примусу досліджували провідні науковці, серед яких: В.Б. Авер'янов, С.С. Алексєєв, Ю.П. Битяк, С.Л. Дембіцька, А.Т. Комзюк, С.В. Ківалов, М.В. Ковалів, В.К. Колпаков та інші. Але, дослідження цих заходів та їх значення конкретно у сфері запобігання корупції майже не зустрічається, що говорить про недостатній рівень вивчення і аналізу даної проблематики.

Метою статті є дослідження інституту заходів переконання і примусу в сфері запобігання корупції та з'ясування їх значення у протидії корупції в Україні.

Виклад основного матеріалу. За допомогою адміністративно-правових заходів суб'єкт виконавчої влади

здійснює контроль над об'єктом через використання різних адміністративно-правових форм.

В адміністративному праві загально визнано, що заходи та форми управління є взаємопов'язаними аспектами процесу управління. Саме у відповідній формі управлінських заходів вони фактично виконують роль методу (засобу) контролю. Форма управління дає життя заходам, а через них – і функціям управління.

Під впливом змін, що відбуваються, змінюється й система правових засобів, що використовуються для забезпечення ефективного впливу держави на управління. Ці зміни відображені як у законодавстві, так і в адміністративній діяльності, заходах їх практичного здійснення.

У зв'язку з тим, що деякі заходи впливу мають загальний характер, властивий усім видам державної діяльності, усім державним установам та органам місцевого самоврядування, лише деякі з них поділяються на загальні та спеціальні. Загальні заходи, як правило, включають заходи переконання та примусу, адміністративного та економічного впливу, нагляду та контролю, прямого та непрямого впливу, регулювання, керівництва та управління (включаючи оперативні) [2, с. 323].

Універсальні методи, такі як переконання та примус, давно привертати увагу вчених. Доповнюючи один одного, ці методи забезпечують належну поведінку учасників управлінських відносин. Вони взаємопов'язані, мають об'єктивний характер, між ними існує діалектична єдність, ступінь їх використання визначається рівнем розвитку соціальних відносин.

Заходи переконання та примусу у сфері запобігання корупції, як правило, класифікуються як способи чи засоби впливу на діяльність підприємств, установ та організацій, посадових осіб та громадян шляхом безпосереднього встановлення їх прав та обов'язків через систему наказів. Суб'єкт управління в межах своєї компетенції робить адміністративне рішення юридично обов'язковим для цілей управління. Такий управлінський вплив безпосередньо походить від авторитарного характеру управління, і саме так реалізується виконавча влада. Без використання відповідних заходів неможливо досягти мети регулювання поведінки різних учасників управлінських відносин із громадськістю.

На нашу думку, заходи адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян у галузі запобігання корупції можна розділити на два типи: 1) заходи примусу; 2) заходи переконання. Наприклад, із метою попередження корупційних правопорушень Відділ із питань запобігання та виявлення корупції Міністерства юстиції України здійснює заходи щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією в органах і установах системи юстиції; виявлення корупційних ризиків, що виникають у процесі діяльності органів і установ системи юстиції та надання рекомендацій щодо їх усунення; організації роботи з оцінювання корупційних ризиків; здійснення заходів із виявлення конфлікту інтересів, сприяння його врегулюванню, інформування Міністра та/або суб'єкта призначення і Національного агентства про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання; проведення перевірки в апараті Міністерства факту подання суб'єктами декларації декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» [3] (далі Закон) та повідомлення Національного агентства про випадки неподання або несвоечасного подання декларацій; здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, зокрема розгляд повідомлень про порушення вимог Закону працівниками апарату Міністерства, а також в органів і установ системи юстиції; забезпечення захисту працівників апарату Міністерства, а в разі необхідності працівників органів і установ системи юстиції, які повідомили про порушення Державне підприємство «Національні інформаційні системи» 2 вимог Закону,

від застосування негативних заходів впливу з боку керівника (суб'єкта призначення) відповідно до законодавства щодо захисту викривачів; інформування Міністра, Державного секретаря Міністерства, Національного агентства та інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції; запобігання зловживанням та попередження інших службових правопорушень в органах і установах системи юстиції; контроль за організацією та здійсненням заходів іншими органами і установами системи юстиції, спрямованих на забезпечення виконання вимог Закону, а також здійснення таких заходів у центральному апараті Міністерства та в органах і установах системи юстиції; координація та контроль за роботою уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції територіальних органів і установ системи юстиції щодо здійснення заходів, спрямованих на запобігання і виявлення корупції [4].

Тим самим Відділ із питань запобігання та виявлення корупції Міністерства юстиції України здійснює системну роботу щодо запобігання корупції через попередження такого виду правопорушень, насамперед через застосування спеціальних засобів переконання. Вони є універсальними заходами гарантування прав і свобод громадян, які активно використовуються в усіх сферах державного регулювання та мають концептуальний зміст. Конкретний зміст цих методів виражається в правах та обов'язках громадян та у владно-адміністративних відносинах державної влади.

Розглядаючи питання запобігання корупції, С. Рогульський вказує, що на цьому етапі розвитку інституту прав і свобод громадян заходи запобігання корупції можна розділити на заходи адміністративного примусу та організаційні заходи. Поділ базується на такій класифікаційній характеристиці, як коло людей, на яких спрямовано заходи, а саме: заходи адміністративного примусу визначаються індивідуально, тоді як організаційні заходи спрямовані на невизначену кількість людей [5, с. 44].

Слід зазначити, що заходи переконання та примусу не мають відокремлюватися один від одного, що пов'язано головним чином із тим, що такі заходи гармонійно взаємопов'язані, а пропорція та пріоритет між ними залежить від конкретного суспільства, його правової культури та рівня демократичних процесів. На наш погляд, на цьому етапі розвитку України як правової держави характеристики заходу переконання та його співвіднесення з заходом примусу залежать від розуміння пріоритетів у сфері адміністративного захисту людини, її прав і свободи, тенденцій державної політики та розвитку громадянського суспільства.

Закон України від 14 жовтня 2014 року «Про запобігання корупції» [3], який на сьогодні є головним нормативно-правовим актом у системі національного антикорупційного законодавства, визначає оновлені правові та організаційні засади антикорупційної системи в Україні, зміст і застосування превентивних антикорупційних механізмів, заходів юридичної відповідальності та заходів щодо усунення наслідків корупційних злочинів.

Щодо свого змісту та спрямованості цей Закон зосереджений головним чином на превентивних заходах щодо запобігання корупції в різних сферах громадської діяльності, усунення різних соціальних передумов учинення корупційних злочинів. Він ураховує досвід законодавчого регулювання питань запобігання корупції в зарубіжних країнах та недоліки попереднього антикорупційного законодавства в Україні.

Перш за все превентивний ефект примусових заходів досягається за допомогою відповідних обмежень, зобов'язань і заборон, передбачених Законом та іншими законодавчими актами, спрямованими на запобігання корупції. Більшість із цих превентивних заходів є примусовими.

Професор В. Авер'янов зазначає, що метою заходу переконання як специфічного засобу правового впливу є дотримання учасниками правовідносин на основі їх внутрішнього визнання мети законодавства та потреби у здійсненні з певними правилами. У свою чергу захід примусу полягає в дотриманні закону шляхом дотримання владних приписів. На думку вченого, захід переконання набагато прогресивніший і сприяє впровадженню дисципліни, усвідомленню необхідності створення демократичного правового суспільства та формуванню звички дотримуватися закону, неприпустимості порушення законодавчих норм [6, с. 67].

В адміністративно-правовій літературі адміністративний примус визначається як захід публічного адміністрування, який складається із застосуванням уповноваженими органами виконавчої влади та іншими компетентними суб'єктами у випадках, передбачених адміністративним законодавством, комплексу примусових заходів морального, матеріального і фізичного впливу на волю та поведінку учасників суспільних відносин з метою гарантування громадського порядку та громадської безпеки, запобігання та припинення правопорушень, а також покарання правопорушників [7, с. 205].

Ураховуючи мету і характер впливу заходів адміністративного примусу, їх традиційно поділяють на три великі групи: заходи адміністративного оповіщення (превентивні); адміністративні заходи припинення; заходи адміністративної відповідальності (адміністративні санкції).

Деякі думки науковців щодо важливості заходів переконання та примусу у сфері запобігання корупції відрізняються. Так, характеризуючи захід примусу, М. Касьяненко вказує, що захід примусу спрямований на спонукання працівника до поведінки всупереч його бажанням [8, с. 32].

З іншого боку ми поділяємо думку А. Хальоти, який вважає, що примус у сфері адміністративного захисту прав громадян має такі зовнішні прояви [9, с. 31]: протидія та запобігання посяганням на життя, здоров'я, честь, гідність громадян та їх майно; при застосуванні санкцій за вчинення певних корупційних злочинів; при застосуванні адміністративної або кримінальної відповідальності за корупційні злочини [9, с. 31].

На наш погляд, варто пам'ятати, що захід примусу завжди полягає у використанні від імені держави методів впливу на совість та волю з метою запобігання та припинення правопорушень. Найпоширеніший варіант державного примусу – адміністративний.

Розкриваючи зміст заходів переконання та примусу у сфері запобігання корупції слід зазначити, що ми поділяємо думку, що сьогодні основним заходом у сфері запобігання корупції є переконання. На думку А. Комзюка, примус застосовується на основі переконання тієї частини громадян, яка порушує чинні норми та правила, і виявляється у притягненні винного до певного виду юридичної відповідальності. Навмисний характер застосування адміністративного примусу визначає його ефективність, оскільки суспільство в будь-який період свого існування передбачає застосування примусу проти особи на користь усього населення [10, с. 127].

Серед більш чітко визначених адміністративно-примусових превентивних заходів запобігання корупції, визначених у Законі [3], можна назвати такі: 1) установлення спеціальних обмежень, а саме: обмеження використання службових повноважень або службового становища; обмеження на отримання подарунків; обмеження поєднання з іншими видами діяльності; обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням державних функцій, місцевого самоврядування; обмеження спільної роботи близьких людей; 2) запобігання та вирішення конфлікту інтересів; 3) фінансовий контроль; 4) антикорупційний огляд проєктів нормативно-правових актів; 5) вимоги щодо прозорості інформації, особливо у сфері

ділової діяльності; 6) заборона отримання пільг, послуг і майна від органів державної влади та місцевого самоврядування тощо.

На погляд М. Коваліва, до заходів переконання у сфері запобігання корупції належать такі: періодичне висвітлення в засобах масової інформації антикорупційних заходів, які мають здійснювати органи публічної адміністрації і завдання яких полягає у формуванні негативного ставлення громадян до корупції та участі громадськості в антикорупційній діяльності; розповсюдження соціальної реклами, метою якої є тренування у свідомості громадян потреби запобігання корупційним правопорушенням; постійний аналіз антикорупційного законодавства щодо рівня корупції в державі, участь громадських організацій у розробленні механізмів та їх реалізації на рівні законодавства; створення можливості для державних установ контролювати законність та ефективність використання державних бюджетних ресурсів; формування у громадян антикорупційної правосвідомості, зокрема запровадження соціальних та освітніх програм, створення антикорупційної системи освіти в середніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах незалежно від форм власності [11, с. 214].

Як зазначає Т. Коломоєць, до заходів примусу у сфері запобігання корупції можуть бути віднесені й такі: відсторонення осіб, підозрюваних у скоєнні корупційних злочинів або злочинів, пов'язаних з корупцією, від виконання службових функцій або виконання певних завдань; скасування рішення, прийнятого за умов конфлікту інтересів; припинення незаконного надання допомоги, яка спричиняє, виникає або припиняє корупційні відносини чи діяльність; зобов'язання негайно письмово повідомити про факт виявлення майна, яке може бути незаконною вигодою або подарунком безпосередньому керівнику; вжити заходів щодо усунення обставин, пов'язаних із безпосереднім підпорядкуванням або підпорядкуванням близьких людей чи родичів тощо [12, с.280].

Професорка Т. Коломоєць зазначає, що переконання – це захід активного впливу держави на свідомість і поведінку людей. Він виявляється в психічному впливі, під час якого особистість добровільно схильється до громадянського мислення, свідомо привласнює цю думку як особисту цінність, ставиться до неї з розумінням, а також у поведінці, яка відповідає цій думці. Якщо особа не виконує встановлених вказівок, уповноважена особа впливає на неї різними заходами психічного та фізичного характеру. Примус досягається реалізацією людиною заданої соціальної програми та розумінням нею необхідності вибору суспільно корисної поведінки [12, с. 290].

Переконання є одним із основних засобів попередження корупційних правопорушень. Захід переконання у сфері запобігання корупції означає моральний, психологічний, матеріальний вплив суб'єкта адміністративної діяльності на об'єкт, його волю, поведінку, що породжує, зміцнює та розвиває свідомість, відповідно до мети та завдань діяльності, сприяє свідомому дотриманню вимоги законодавства. Переконання як основний захід адміністративної діяльності не завжди є достатньо ефективним заходом впливу на протиправну поведінку. У зв'язку з цим держава захищає недоторканність особи, її права, свободи та законні інтереси, уповноважуючи компетентні органи застосовувати примус до таких правопорушників.

Таким чином, використання заходу переконання в діяльності органів виконавчої влади у сфері запобігання корупції не виключає потреби застосування також і примусу.

Більшість із цих заходів та порядок їх застосування також є типовими для процесів у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. У той же час їх застосування має свої особливості, враховуючи специфіку корупції. Це стосується наприклад застосування

адміністративних заходів переконання з метою врегулювання конфлікту інтересів, порушення законодавчих обмежень щодо отримання подарунків, незаконного використання офіційної інформації, невиконання заходів протидії корупції [13, с. 102].

У системі заходів публічного адміністрування у сфері запобігання корупції переконання займає важливе місце як особливий засіб правового впливу. Він полягає в тому, що суб'єкти публічного адміністрування дотримуються певних вимог у результаті свого внутрішнього визнання, а не сліпого підпорядкування диктату влади. Це означає запровадження дисципліни, розуміння того, що сильна громадська дисципліна та законність є передумовою успішної побудови правової, незалежної та демократичної держави, а також формування свідомої звички дотримуватися законодавчих вимог, відчуття неприйнятності, потреби активного запобігання корупційним правопорушенням.

Отже, переконання – це система правових і неюридичних заходів, що здійснюються державними органами та органами місцевого самоврядування, що виявляється у впровадженні освітніх, пояснювальних та заохочувальних заходів, спрямованих на формування розуміння громадян про потребу неухильного дотримання норм законодавства, в тому числі й антикорупційного.

Основними формами переконання, що використовуються в публічному управлінні щодо запобігання корупції, є організація державних та громадських заходів, спрямованих на вирішення конкретних завдань (облік, контроль, ухвалення необхідних документів, семінари, наради тощо); виховання – економічне, юридичне, моральне тощо; пояснення завдань публічного адміністрування стосовно запобігання корупції – усно або через засоби масової інформації; інструктування людей підпорядкованого апарату та громадськості про можливості найбільш ефективного виконання встановлених завдань щодо запобігання корупції; заохочення (моральне – подяка, нагородження почесним знаком, присвоєння почесного звання тощо, матеріальне – грошові винагороди, путівки окремим особам або групам людей); критика роботи та поведінки людей [14, с. 22].

Повністю погоджуємось із С. Дембіцькою, яка зазначає, що будь-яка державна політика неодмінно повинна реалізовуватися за допомогою відповідних методів, необхідних і достатніх для досягнення поставленої мети. А в нашому випадку це боротьба з корупцією. Універсальними адміністративно-правовими методами, які використовуються в усіх галузях і сферах, на всіх рівнях, є переконання та примус (також часто визначають зміст та конкретний прояв інших методів). За допомогою засобів переконання держава домоглася бажаного впливу на свідомість і волю людей, у результаті якого сформувався необхідне розуміння, внутрішня переконаність у доцільності юридичних приписів [15, с. 33].

Висновки. Таким чином, заходи адміністративного переконання у сфері запобігання корупції – це система правових, організаційно-правових та організаційних способів як індивідуального, так і масового характеру, що здійснюються загальними і спеціальними суб'єктами публічної адміністрації, що виявляється у впровадженні попереджувальних освітніх та пояснювальних прийомів впливу на свідомість і поведінку суб'єктів корупційних діянь та деяких інших осіб, спрямованих на недопущення корупційних діянь.

Адміністративний примус у сфері запобігання корупції – це вид державного примусу, що здійснюється у формі видання індивідуальних актів виключно компетентними суб'єктами владних повноважень, застосовуються до суб'єктів корупційних діянь із метою запобігання, припинення корупційних злочинів та притягнення винних фізичних осіб до адміністративної відповідальності й накладення адміністративних санкцій на юридичних осіб.

Публічне адміністрування забезпечується за допомогою ефективних, адекватних, необхідних і достатніх заходів запобігання корупції, насамперед переконання та примусу, як універсальних правових, організаційно-правових та організаційних заходів індивідуального і масового характеру, що дають змогу попередити корупційні діяння, є провідним способом профілактики нових корупційних діянь через ефективного застосування адміністративних санкцій, які накладаються на фізичних і юридичних осіб за корупційні проступки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарук С.Т., Сопілко І.М. Адміністративне право: конспект лекцій. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2018. 180 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. кол. : В.Б. Авер'янов та ін. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1. 584 с.
3. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14.10.2014 / *Відомості Верховної Ради України*. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 10.07.2022).
4. Відділ з питань запобігання та виявлення корупції. Міністерство юстиції України. 2020. URL <https://minjust.gov.ua/m/upravlinnya-z-pitan-zarobigannya-ta-viyavlennya-koruptsii> (дата звернення: 13.07.2022).
5. Рогольський С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2005. 187 с.
6. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
7. Ківалов С.В., Біла Р.В. Адміністративне право України: навчально-методичний посібник. 3-є вид., перероблене і доп. Одеса: Фенікс, 2008. 394 с.
8. Касьяненко М. М., Гринюк Л. В., Цимбал М. В. Організація роботи та управління органами ДПС України: навч. посіб. / Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. 229 с.
9. Хальота А.І. Щодо захисту конституційних прав людини через звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. *Право України*. 2000. № 3. С. 31-34.
10. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання: монографія / за заг. ред. О.М. Бандурки. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.
11. Ковалів М.В. Переконання та примус як загальні методи впливу в органах виконавчої влади. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. Серія «Право». 2015. Вип. 1. С. 211-220. URL https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/01_2015/15kmvovv.pdf (дата звернення: 04.08.2022).
12. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: монографія / за заг. ред. В.К. Шакарупи. Запоріжжя: Поліграф, 2004. 404 с.
13. Загуменник В.І., Проценко В.В. Адміністративне право України. Збірник основних питань та відповідей (загальна частина): навч. посібник / за заг. ред. О.Д. Крупчана. Бендери; Київ: Поліграфіст, 2012. 444 с.
14. Леонов О. Запобігання та протидія корупції: навч. - метод. посіб. Донецьк: Донецька обласна державна адміністрація, Донецький обласний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, 2011. 36 с.
15. Дембіцька С. Л. Особливості застосування основних адміністративно-правових методів переконання та примусу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018 № 32. С.31-34. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jug_2018_32_9 (дата звернення: 04.08.2022).